

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОМУНИСТИК ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЫ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1960 ч.
ФЕВРАЛЬ
23
ВТОРНИК
№ 43 (4527).

Өртөө 20 көп.

БӨГҮН—СОВЕТ АРМИЯНЫҢ БОЛГАШ ШЕРИГ-ДАЛАЙ ФЛОДУНУҢ ХҮНҮ.

ССРЭ-нің эрес-маадырлыгы Чепсектиг Күштери дел-герезин!

Н. С. Хрущевтун Индонезия Республикада чоруп турары

БАНДУНГ. (СЭТА). ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев биле Индонезияны Президентизи Сукарно февраль 20-нч эртенде Богордан Бандунгке чорупкан. Богорнун бүгү делегейде сураглы ботаника садын Н. С. Хрущев Бандунгке чорутуунун мурунда барып көргөн.

Он-он муң кижилер Богордан Бандунг чедир бүгү орухту дургаар Н. С. Хрущевка болгаш Президент Сукарнога өөрүшкүлүг байыр чедирип турган. Хоорайның барык бүгү чону чыылган Бандунг хоорайга хүндүлүг аалчыга онза өдүрүлүшкүнүгү байыр чедирип турган. Бандунгтун кулмчуларын таварты машиналарның колонназы арай деп эртип турган. «Хидуп Хрущев!» («Хрущев делегерезин!») деп кыйгылар чер болганга чагылаанып турган.

Индонезия чачыма суугаар Никита Сергеевич Хрущевка дүрүлүг чечкертин кедирген. Хүндүлүг аалчыга алдар кылдыр хүндүлүг таанымалды тургузуп, Совет Эвилелиниң болгаш Индонезияны гимнилерин күүсеткен.

Хүндүлүг совет аалчыны Бандунгга хүлээп алып талазы-биле хоорай комитетинин баштыгы подполковник Амир Махмуд Никита Сергеевич Хрущевка байыр чедирип, чүве чугаалаан. Н. С. Хрущев харым сөс чугаалаан.

Н. С. Хрущев биле Президент Сукарно хүндүлүг совет аалчыга алдар кылдыр Бандунгтун эрге-чачыргаларының организастааны индонези музыканын болгаш таанымалды улуг концертинге кежээ чораннар.

Улустун индонези таанымалды болгаш ырыларын концертке күүсеткен. Эжелекчилерден Бандунгту хостааныга холбаштырган «Алло, Бандунг» деп улусчу партизаннарын ырыларын күүсеткенни концертке олурганнар кайгамчык чылым-биле уткан. «Төрөөн чуртум, Индонезия» деп сураглыг ырым күүседирге чыылганнар динимтиг адыш чаксаан.

Барымы Яванга губернатору Машуди Барымы Яванга бойдус чурмалы көргүстүнгөн улуг чурукту Н. С. Хрущевка концерттиң түңеленинде апарып тууду. Совет Эвилелиниң болгаш Индонезияны гимнилерин күүсеткен. Концерт кончуг тавында болгаш найыралчы байдалга болуп өткен.

ДЖОКЬЯКАРТА. СЭТА-ның түскай корреспондентизи Ю. Туршинниң дыпнатканы болза:

ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев Индонезияга дөрт хүн чоруп келди. Хүндүлүкчөл Бандунгтун он-он муң чурттакчылары хүндүлүг совет аалчыны февраль 21-де үлдүлдү.

Бодунун хамырашпас чоруп дөшт индонези улустун демиседин баштаан хоорай — Джокьякартаның чону Никита Сергеевични байыраладыг уткуп алды. Джокьякартаның аэродромунга Н. С. Хрущевка, Президент Сукарнога база оларны үдөөн совет болгаш индонези албан кижилеринге Джокьякартаның онза окутуунун баштыгы султан IX Хаменку Бубано, Джокьякартаның шериг округтун командиралыктын полковник Пранотто, Джокьякарта хоорайның тергилекчини, муниципалитеттиң келжигинери болгаш албанын өске-даа кижилери байыр чедирген.

Хүндүлүг совет аалчыга алдар кылдыр хүндүлүг таанымалды чыскаган. Совет Эвилелиниң болгаш Индонезия Республиканы гимнилерин байыраладыг чагылаанып турган.

Н. С. Хрущевтун болгаш Президент Сукарнонун саадапканы ажык машина «Хидуп Хрущев! Хидуп Сукарно!» («Хрущев делегерезин! Сукарно делегерезин!») деп кыйгылар салдынып турда Джокьякартага чорупкан.

Хоорайның барык бүгү чону кулмчуларга үчүп келген. «Совет-индонези найырал делегерезин!», «Мердека!», «Москва, Москва!» деп байыраладыг кыйгылар, «Ура» деп алгы салымшыкынары дыңналып турган.

Джокьякартаның кулмчуларга үчүп келген чурттакчылары Н. С. Хрущевка болгаш Президент Сукарнога байыр чедирип турганнар.

Шкоза чанынга хой бөдүк урулгар чыскаалышкан. Совет болгаш индонези тутары, Н. С. Хрущевтун болгаш Президент Сукарнонун портреттерин, Джокьякартага кирип моорланар, Хрущев деп өстөрин орустап кичээгетейлиг бижип каан дозуну олар холдарында тудуп алган болган.

Джокьякартага Н. С. Хрущевту уткуп алганы совет-индонези найыраладыг чыраткылаача көргүзүп болган.

Индонезияны хамырашпас чоруп дөшт боттарының амы-тынын берген партизаннарын, дайынчыларын, офицерлерин болгаш генералдарын орунуктуган, «алган маадырларның хөөрүнге — «Самакитге» бо-ла хүн Н. С. Хрущев Президент Сукарнога үдөдип алган барып чорган.

Индонезия Республиканы национал тутунга Н. С. Хрущев чечек барып салган.

Индонезияны «Гаджи Мада» дээр национал университетинге Н. С. Хрущев дүш сонда делегерейг чүве чугаалаан.

Каш-даа муң студентилер чыылган залга Н. С. Хрущев көстүп келдире, динимтиг адыш чаксаалчынары-биле уткан. Университеттиң башкыларының мурундан университеттиң ректору профессор Сарджито Н. С. Хрущевка байыр чедирген. Бо дөзгө «Гаджи Мада» университеттиң төөгүзүнде эр-не магалыг хүн-дүр деп ол чугаалаан. Делегейге баштайгы атомнуг электростанцияны, баштайгы эдеринини болгаш Айга совет ыкмалар демдектерин чедирген баштайгы космичтиг ракетаны берген совет эртемниң кайгамчык улуг чедирининин дугайын ол чугаалаан. Совет эртемниң хөгжүдүзүнге Н. С. Хрущевтун шыларангай ачы-хавылазын ол онза депдегелген.

ССРЭ-нің Камгалал Министринин ДУЖААЛЫ

1960 чылдың февраль 23.

№ 22.

Москва хоорай. Эштер солдаттар болгаш матростар, сержантылар болгаш старшиналар!

Эштер офицерлер, генералдар болгаш адмиралдар! Бөгүн совет улус болгаш оң дайынчылары бистин Төрөөн чуртувустун Чепсектиг Күштеринин 42 чыл оюн байырлап турар-дыр.

Бо чылын Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунун Хүнү коммунист тургузушкунун талазы-биле СЭП-ниң төгүлүг XXI съездинин ажыла-дыг мылган улуг-чаагай программаны амыдыралга боттандырап талазы-биле совет улустун кайгамчык улуг чедирининин байдалында демдегелеттинип турар. Чеди чылдың баштайгы чылынның кайгамчыктыг түңнелдери, үлөтүрүнү болгаш көдөз ажыла-агыйның күчүлүг өдүрүлүшкүнү, эртемниң болгаш культураның чеченелигинин, амылчы чоннарын амыдырал деңгелиниң бедиринин Совет күрүнениң кайгамчык чок өзүп турар эконимиктиг болгаш камгалал күчүзүнүн тодаргай херечизи болуп турар.

Коммунист партияның болгаш Совет чазактын идепкейлиг ленинчи даштыкы политиказы улам-на неску түңнелдерин берип турар. «Соок дайынның» дожу бүстүп дүжүп турар. Империлисттиг чурттарның реаксылыг бөлүктөрүнүн чорупу турары «күш дөзгөрүниң» буурап дүшкен политиказына уаур, маргыл-даалыг айтырылганын чугааламышкынарының ар-гавы-биле шимтирлээр дөшт, делегейин чаз дайынны болдурбас дөшт бүгү делегейин улус массаларының шимчээшкенин өзүп болгаш найырлап турар.

ССРЭ-нің Чепсектиг Күштерин база дагын дына улуг кызырар дугайында ССРЭ-нің Дээди Соодайнык дөртүк сессиязының шимтири улустар аразының дүшкүрүлүг чорупу чымчадырычче улаган улуг ба-зыны болуп. Бистин күрүнениң тайбынга ынакшылыг ол шимтирине совет улус болгаш оң дайынчы-ларга, бүгү делегейин депшилгелг хой-никитиз изиг чүдүлүгүзүшкүнү-биле уткан. Армияны болгаш флотту база камгалалга чарыгалдары кызырары ССРЭ-нің камгалалы аргазында нааража чедирбес болгаш оң-биле казы чуртун бөдүрүкчү күштерин улам чедирининин хөгжүдөр арганы казы, улус ажыла-агыйн болгаш совет улустун чаагай байдалын улам ыңай өдүрүрине чедирер, бистин Төрөөн чуртувустун эконимиктиг күчүзүн улам-на бедик өдүрер.

Чепселенишинин бүгү-нитти болгаш бүрүн дүжүрер дугайында бодунун мурунда кириген самалын ССРЭ-нің Камгалал Министри Маршалы Р. МАЛИНОВСКИЙ.

бир эвес ону бүгү чурттар деткири болза, Совет Эвилели бүрүн боттандырынга белем. Ыңчалажок бистин саналыбыс амдыында хүлээп алдынаан болган-да, Коммунист партия болгаш Совет чазан соци-алист күрүнениң камгалалы аргазын моон сонгаар-даа бымылгаар, бодунун Чепсектиг Күштерин чоругу деңгелге тургузар, оларны сүрткенчиг дайынчы чеп-сек-биле чепсектез умурулуг болуп турар.

Албан эрткирил турар база запаста болгаш отставкада турар эштер солдаттар болгаш матростар, сержантылар болгаш старшиналар, эштер офицерлер, генералдар болгаш адмиралдар! Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунун 42 чыл оюн-биле холбаштыр силерге байыр чедирип тур мен.

Совет Армияның болгаш Флоттун дайынчылары! Чаа дайынчы техниканы болгаш чепсекти чуккулдуг шимгиздип алынар, кесектерге болгаш кораблардагы сагалыг-чорупуун болгаш көрүм-чурууну бүгү хемчег-лер-биле бымылгаар, шериглерин серемчелини болгаш дайынчы белем чорупуун бедирин, коммуни-зин тургузуп турар совет улустун тургузучу тайбын күш-ажылын идепкейлиг камгалалар!

Запасче болгаш отставкаже үнүп турар шериг ал-банылар! Улус ажыла-агыйында маадырлыг куш-ажылаңды үлөгерин көргүзүр, бистин Төрөөн чуртувустун эконимиктиг болгаш культурун улам ыңайгы чеченелигинин дөшт идепкейлиг демисекилер!

Совет Чепсектиг Күштеринин 42 чыл оюн демде-лээр-биле дужаармын болза:

Бөгүн, февраль 23-те, бистин Төрөөн чуртувустун найысылалы — Москва, эвилелдешип республика-ларның найысылалдарында болгаш маадыр хоорай-ларга: Ленинградга, Сталинградга, Севастопольга болгаш Одессага — артиллерияның чээрби дааштааш-кынары-биле салот кылар.

Улустарының тайбынының болгаш айыыл чок чо-руунун челеңиники — бистин улуг Төрөөн чуртувус делегерезин!

Маадырлыг совет улус база Совет Эвилелиниң айыыл чок чорупу болгаш күрүнө эрге-ажыларын көрүмүгү камгалал турар оон Чепсектиг Күштери делегерезин!

Бистин төрөөн Совет чазавыс делегерезин!

Коммунисттиң тилгелгичине бистин улусу-вусту бөдүрүндү башкарып ора Совет Эвилелиниң Комму-нист партиязынга алдар!

ССРЭ-нің Камгалал Министри Маршалы Р. МАЛИНОВСКИЙ.

Белеткелдер планы күүсеттинген

Чөөн-Хемчик районунун белет-кедлер конторазы эртен чылдың планын ийитиле-биле 100,3 ху күүсеткен. Оң иштинде улуг, биче алды кышкы тус-тузунда 108—107, дүк салып алары 101,8 ху күүсеттинген. Ол ышкы күш ай-маз, үрүмек өлүк белеткелдиниң, чуургалар саздып аларының планы база-ла ажып күүсеттинген.

Конторазы белеткелчилери эш-тер Н. Галкин, К. Херте олар бо-ларынның ажылы ак-сеткилдиг күү-седип, чыл планын ыракта ажып күүсеткеннер.

Белеткел конторазының ажылы

мурунда чылдарда турганындан эртен чылын көскүзү-биле ажыла-ан. Көдөз ажыла-агый продуктуларын, ылаңгыя ногаз аймаан белеткелер та-лазы-биле тодаргай хемчеглер ал-дынган. 250 тонна картофель шыг-жар черип ажылаада кириген. Ол ышкы ногаз аймаан дужаар болгаш шыгжар тускай черин механизастап кылган. Ыңчанган амгы үдө райо-нун белеткелдер конторазы област-тын барыны талазы, Өвүр, Бай-Тага, Барыны-Хемчик, Стү-Хөл районна-рын ногаз-биле хандырап төч чер апарган.

Оң алгыда белеткелдинген про-

дуктуларын хүлээп алып болгаш оңу кадалаар сиздартын чазырып сеп-тез, тус-тус чурттакчыларын чиг-эйт хүлээп алып пунктуларын тур-гускан.

Ынды болза-да, районун чам-далы магазининин эргелекчилери көдөз ажыла-агый продуктуларын бе-леткелеринче чогугу кичээгетейлиг са-ла-баан. «Искра» колхозта магазин эр-гелекчилерин эш Д. Чиндөл, Хайыра-канда — эш Каштымов, Шемиде — эш Забавова олар белеткелдер планын ыракта чедир күүсеткен. Ыңчанган кат, тоорук болгаш мөөгү чымырын планы күүсеттинген.

У. ДОЖУ.

Төрөөн чуртун камгалалында.

ТАЙБЫНЫҢ БОЛГАШ КҮШ-АЖЫЛДЫҢ АРМИЯЗЫ

Бистин Төрөөн чуртувустун улустары бөгүн Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунун дөртөн ийи чыл оюн демдегелеп турар.

Октябрьның социалист Улуг революцияны чалаан алымын-ийнанын камгалалына Комму-нист партияны ууртулгазы-биле тургустунган Совет Армия болгаш Шериг-Далай Флodu Төрөөн чуртун мурунга бодунун хүлээлгезин ал-дарлык күүседип келген болгаш күүседип турар. Совет Чепсектиг Күштер хамзагы дайынның аар-берге үезинде даштыкы интервен-цияны болгаш ак-гвардейчилерин калчаалыг халдаашкынындан анык совет республиканы камгалал алган, олар социалист тайбын тур-гузушкунун чыдарына совет күрүнениң делем кымыгаарларын көргүзүп камгалал келгеннер.

Тайбынга ынакшылыг даштыкы политиканы чайгылыш чокка чорут-пашаан, Коммунист партия бол-гаш Совет чазак империлистерниң чимченишкенин, дайынның кыжанынын дугайын минутада-даа утпай, чуртту идепкейлиг кам-галалга могаг чокка белеткел. ССРЭ-нің Чепсектиг Күштерин улам-на бымылгаар, хөгжүдүп кел-ген. Бистин бүгү улусу-вус Совет Армияга болгаш Шериг-Далай Фло-дуга кызыгаар чок ынак.

Совет Армия болгаш Шериг-Далай Флodu ажылын анги-биле тараачынарын бузулбас эвилели-нин, бүгү совет нигилисттиг мо-раль-политиктиг чангыс эвилени боттанышкыны болуп турары-биле күшүгү. Совет Армия Төрөөн чуртка кызыгаар чок бедиринишкенин өзүзүгү, чалбыштыг совет патриотизминин өзүзүгү кижизиттинген ССРЭ-нің улустарынын акы-дуума-дышын чорупуун болгаш найырала-нын армиязы болуп.

Совет Армияны болгаш Шериг-Далай Флoduнун маадырлыг күчүзү фшистиг эжелекчилерге уур Ада-чуртун Улуг дайынның чыла-рында онза тодаргай-биле илерөөн.

Ол дайынга Совет Эвилелиниң бүгү делегейге төгүлүг ужу-дузалыг тинделгези бистин күрүнө тургу-зуу-вустун улуг күжүн, армия-биле улустун чангыс эвин, совет шериг эртемниң буржуаз шериг эртемниң дугайында кезээ-мөңгө адырыл-ганын күүсеткен. Делегейге база катан бадыткап көргүскөн.

Немец фашизмниң болгаш япон империлизмниң чыгча шалтырга-нынын, Азияда болгаш Европада чамчык чурттар империлизмниң лагеринден кезээ-мөңгө адырыл-ганын күүсеткен. Делегейге күштеринин деңгизүү социализмге ажыктыг кылдыр үндөшүн-биле өскө-рилген. Ам ССРЭ болгаш улус де-мократтыг чурттарынн итүү-биле чангыс зай, күчүлүг социалист лагерь улам-на бымыгып турар.

Совет улус бодунун Армиязын болгаш Флотунун 42 чыл оюн бис-тин чуртувус чеди чыл планын бот-гандырышпаан, политиктиг, эконо-миктиг болгаш культурулу амыды-лалдык бүгү таладарында кайгам-чык улуг чедирининин чедип ал-ган өөрүшкүлүг, утундурбас үдө демдегелеп турар.

Коммунист партия болгаш Совет чазак чаа дайынны болдурбас, улус-тар аразынын харылаа байдалына дүшкүрүлүг чорукту чавырмалды-рар дөшт бүгү-дө күженишкенин-ненин кылып турар. Оон тодаргай ба-рымылазы болза ССРЭ-нің Дээди Соодайнык дөртүк сессиязының шимтириниң суугаар Совет Армиядан болгаш Флоттан 1 миллион 200

муң кижини кызырганы болуп.

Тайбынын болгаш улустарының найыраладыг тугу совет кижилерге ыдыктыг. Олар ол чаагай тушту моон сонгаар-даа бедик тудар.

Империлист күрүнелерин чы-гырыкчы бөлүктери бистин тайбын-га ынакшылыг ак-сеткилдиг чүт-күдүрүстү Совет Эвилелиниң кош-лааның демдөз кылдыр көргүзүп, боттарынын чурттарынын улустар-нын мегелээрин оралдашып турар-лар. Ыңчалза-да Совет чазактын тайбынга ынакшылыг политиказы-нын шынымына улустар улам-на бөдүрөп турар.

Ыңчалажок чаа дайынны кып-сыр, улустар аразында харылаа байдалы нарымаалар дөшт оралда-жып турар империлист реаксы-лыг күштер даштыкыда бар деп чү-вени утпас ужуруг бис. Ыңчанган тайбының политиказын быжыг болгаш чайгылыш чок чорутпашаан, тайбынын херөөн бүгү хемчег-биле камгалалышпаан, бистин партия бол-гаш чазавыс Совет күрүнениң Чеп-сектиг Күштерин быжылаарынын дугайында, бистин Төрөөн чурту-вустун айыыл чок чорупу хандыра-рының дугайында уругу-ч сагып-салып турар.

Совет Социалист Республика-ларынн Эвилелиниң айыыл чок чо-руунун болгаш оң ажылы чонна-рынын тайбын күш-ажылынын кам-галалчызы Совет Чепсектиг Күш-тер—Совет Армия болгаш Шериг-Далай Флodu делегерезин!

Кызылга болган байырлыг хурал

Кызылдың бүдүрүлгелеринин болгаш албан черлеринин төлөөлөкчилеринин Совет Армияны болгаш Шериг-Далай Флoduнун 42 чыл оюнга холбаштырган байырлыг хуралы дүүн областын хөгжүм-шин театрынга болган. Аная даг эк-спедияциянын чолаачызы эш Богущ, эртем ажылаакчызы эш Аранчин, ВЛКСМ хооркомунун секретары эш Ширшин совет дайынчыларга байыр чедирип чүве чугаалааннар.

Совет Чепсектиг Күштеринин демдегелдиг хүнүгө холбаш-тырган байырлыг хуралдар районнар төптеринге, колхозтарга болгаш совхозтарга; областын бүдүрүлгелеринге болгаш албан черлеринге база болгулаан.

БИСКЕ ХОСТАЛ ХҮНҮ ЧАҢНЫК ӨТТҮР ДЕГГЕН, БИСКЕ УЛУГ ЛЕНИН ОРУК ЧЫРЫТКАН

А. ЕРИКЕЕВ.

ЭКИ-ЛЕ-ДИР!

(Шүлүглөлдөн үзүндү).

Ажылчынарнын, тараачыннарның бир-ле дугаар республикче	Карачааскаан артак-дыр бис, чаштыр чер чок
Адымышкынын утландыргаш, чызаларын шыгаай туткаш,	«Янки дудль кип ит об.
Делегейниц баязгтары шериг ыдып, флот чорзуп,	Янки дудль дөндү» ² Угер-боолар ланчымыларнын дичидиниң аразында
Демин каткаш, ол-бо чүктен туткулауын үтгеп келген...	Узүктелген ортулук бар — Москва ол-дур. Ында — бис бис.
Идегал чок «франтерте», «эгалите» ¹ дичип алган	Хоозурааннар — бистер-дир бис, аштангылар— бистер-дир бис.
Ирип чыдаан демократия, хааннарга каргыш четсин!	Холувуста нагазнын бис, бажывыста
Хайнып турар коргулчууну кырывысче куттурган бис.	Ленинниг бис. Очулдурган М. Ненин-Лопсан.

1 «Франтиртың» эгизгалың дээрге француз амыла «аки-дуналишык», «ден эрге» дээн уткалыг состер-дин, XVIII векте «хосталга, ден эрге болгаш аки-дуналишык» деп Францинын буржуа революциязынын лозуну шала соолзуредир француз буржуа республиканын «демократия» дээн сөстү баш дуулан хаозун-курт лозуну болу берген.

2 «Яки дуудь бижыг туттуң, яки дуудь каас-чараш»

Бо болса американ кожаң ыр-дин, ому ырлапч кораша, американ эже-демеде, боттарың, уулаң-чирең «маадырлыг чогуу» уулдэди эгез-эзэниер.

Эн-не байлак, казы-биле бисти өөрткен
Чүдөн артык сайырдады Ленин айткан,
Эрткен үе теңгүзүлдө - номда-каз өвсө,
Чүрөктөрдө бистин-биле казы чорү.
Лениннин бодалынын оёкчү күжү -
Өндүр белик күзгүсүнө үнөр даяу.
Лениннің бодалынын херел-чырымы -
Өртөмөчүлүк улам чырык чайнаар оду.
Ленинның чырык оруу - шынын шыны,
Артык чөптү өскө орук тыппас силер.
Лениннің оруун хайзы базар болза,
Алас шындан баз чапйла басканы ол.
Ынак чоңуду кузел-соруу чайыналатчас,
Мерген Ленин оңу билген, ийертеккен:
Ындыг мыңге бодалдарыңа хаамайла,
Бедик-чагайг чедимшинер чыраттыган.
Ленин-биле, кадык-берти казы эртин,
Партияныг чалгыс энин казым чор биле.

Ленин дээр, — кызыл тулуту Төрөөн чүрттүн
Магаданчык аядар-ады, арын-шүтүр.
Ленин деп сөс делегяде хамык ыдыла
Эрге-чассыг, үлсегер дег, дыналыш түр.
Ленин дилиг, хайнын үнгөн улуз чүрттүн
Эн-не ырак кыдымыдан бөөр чүрттат чору.
Бөдүүн кижик күчүлүз дег бүтүрөткөч,
Улуз, шынынг демиселге чоңуу баштаан,
Мөнгө аядар бүргөн шышмак башкымыс ол.
Бүстүп болбас чыксаал-биле баянч ор бис,
Хомуе ыкшаш — саягш-чүркөк ырыл түр.
Мурнувуста Ленинниң айтып кызын
Коммунизм көкшү чүрүү аяктыгынды.
Хайыралыг ая-чүрттүг делегяинде
Улам көвей сайылгааннар херектенде,
Кажан шагда Ленинниң кыпыс берген
Улуз чырыны оруувусту чырылдын түр.

Очулдуурчун А. ДАРЖАА

ЛЕНИН

Өшкөн от дег хөмүрөбей
 Өрт дег кытып киленип чыы
 Өштү-бөй сокулсаз деп!
 Өрү тыртып, мени баштаан —
 Өршээдиг күүш—Улут башкым
 Леиниге,
 Ооң партиязынга
 Өөрүшкүнү сөгсеп чораан
 Арат-тыр мен.

2

Курт, көшкүн күүш чок мени
 Күш дег чүгүт, хем дег мөгө:
 Черин чаартып угузалаан
 Шөвөр кылдыр өөрөткен —
 Изиг ынак — Улут башкым

Девинг,
Оң партиясыңга
Иштик сөгелс, өөрүп чөрүү
Колхозчу мен.

3

Улут-Хемин, чайдан артык
Уран, дарган чурукчузу,
Коммунисттик бригадада
Коммунист мээң угаан кужум
Өлүм чок хүн — Улут башкы
Девинге,
Оң партиясыңга
Өөрүшкүм ыраан турар
Ачылчын мен.

С. САРЫГ-ООЛ

ПАРТИЯ БОЛГАШ ЛЕНИН

Хаанынг төрө дунуу өттүр
 Жалаландыр чырып келген —
 Жоддан, буттан кичи чекеш
 Хосталгыны чаалап берген
 Маадыр күчү
 Коммунистиг
 партиясыс,
 Баштыңчымыс
 Улуг Ленин
 чырыткымыс,
 Улуг чыргал коммунаже
 Улус чоңуу аппарат чыдар—
 Улгаар орук айткычымы,
 Угаан-бадал чырыткымы
 Баштаңчымыс
 Коммунистиг

партиявыс,
 Балштыңчывыс
 Улут Ленин
 чааакчывыс.
 Ажыл-ишке, демисеге
 Ажып тиизээр чолдуң бедни—
 Ада-чурттуң салымынга
 Алдар керээ туулуш мөңдө
 Боды шынычы
 Коммунистиг
 партиявыс,
 Балштыңчывыс
 Улут Ленин
 чоргаарывыс.
 А. АРАПЧОР

Бады шынчы бердинген бис

Чалар от дег кызаш дигеш, «же бербэзи
 Чааганын совет хуаде чырап чор бис.
 Чаныкш ыкшап чыжырт дигеш чиде бербэ
 Чаалап берген өөрүшкүдө хөглөп чор бис.
 «Удустарга тайбың!» диген кыйгы-сөзүң
 Хамык чоңга тызар агаар болу берген.
 Улуг шынычы өлүм билбес номнал херээн
 Каптагайың чырыктыгы болу берген.
 Ажы-ичи амыр-дыш чок буюдуңуңу

Амьдырал байы-биле бадьтгаан бис.
Эртемнерге могаз билбес чүткүлүнү
Эдеринчи сылдыс-биле көргүскөн бис.
Базым бүрү коммунизм оду чырып,
Башталганы ууртулга болдурган бис.
Башкыкыс оюн турускавчи партияга
Бадь тынчы бердинген бис, төлөтпг бис.

О. СУВАКПИТ.

чорук биске чутаалап берип турар. Ан ооң амы-боду чок апарган-да болза, чер делегейиң ажалчы чоннарыга ооң үнү улам-на өткүт, тийгелгел динналып турар, шак ол үн ажалчың чоңунуң революцияге, чаа амьдыралча, ден-деси кижилер чурттаар делегейи тургузарынча чүткүдүгү соруну хөдөлдүрбей турар чер, делегейде мындай бузуг тыгылбас болу берген-дир. Улут херекти Ленинниң өөреникчилери, ооң күжүнүң салгалкачылары улам-на бүзүрдүгү, улам-на быжыг, улам-на чединишкениниң кылып турар апарганаар.

Амьдыралче ооң кедегел соруктуунуң тодазын болтам амьдыралдыг бугуар-бак таалаарың ооң канчаар-даа аажок көрү хөңнү чогу мен магадан чоран мен, бодунуң

ның боду кезааде-ле мырмайды тудуң, сугуйбон турар кылдыр бидирлиш, көстүп каар.

Горкиниң сесеринде Ленинниң селгүстөп чорутурун көргөш, онза кайлап, кичтигенин мен—ооң хөңнү дүзүтүп бодал каарымге, узуң столдун ужуңда олзурушкан, худум-зурей кагылап, башкарыкчыниң көсүк карактары чайнагалап, шөөрүнүң санал-оңалын бидлиг, мерген худутуп турар, азы көжөгө мурнуда, бажын шаама ойтайтыккан тура, мынны дымшакааш деспейиң турар кижилерниң ажаптыг карактарынын, шипшиң барган бөлүк улусуе тода, бидлигиниң сөстери чашканнап турар кижиле болгай деп бодал өөренип калганым ол хире баш-мааге синигип калган болган бе.

кан даштыг бопкалары-биле б
лаштап шыдаар, дрок деп унушт
алдыннанчак чекектерин болгаш
лыкчыларыны арны былчак аж
телун магадан чоргулаар киж
ве. А кержээ, Россия дутайында,
дээ дутайында чуталарны ды
нааш, адааргалдыг улуг тынтыл
олургулаар:

— Ахэн Россияны шоодул биеэс мен. Симбирск, Казань, Петербург, шөлдүртүрү чоран черим барык-лаа мйа ол-дур лийн!

Ол каттырычын чүгөтө мий болгаш учуу болгон сирлендөө каттыргылаар, чамдыкта караак чым төгүлгөсө, шынал-ла кара-бияр каткыс каттыргылаар кыял болгачок-ла «гм-гм» дей каттыр-шак ол каткыя үгө олздал-дузак, кочудан өгөзгөш, оварымчалык каттыннишкиге чедир төмөс-баткы алаңаздыр, аныз-буур демекчелер кылдыр алап шыдаар, кичаарга шалып «гм-гм» дигалзээр нугургайла-да-ла аммыдааларың кедергей кун-дай талаларын эки билир, кочу-угаангыр салгыныр-ла кижэ эскер-булар аажок мерген шоодул бол-дулар кижэ чүгө.

Толем, эгининг, кудер ботт
Сократтын дөк хавыгын болсам ч
не яндөвөс карактарын ол ки
лааа эвес чынгыт болсам ка
зычыг кылдыр туруп алгылаа
бажын аткаар ойтайлыксам, өз
бир айткыч эскертис, хоалуңу
адаалар көлдүк адаанче бир
терже, хөтөкээжинин хойнуу
супур, Оң ол чында канйыг
бир кайгымыч эргим болсам ка
тырымчыг, кандыг-за бир уа
злн бир болгулаа, бир каргыш
дегеленин улуз төлү, болуш ы
шылдык хөтөөн боттаандыр дэ
өзгөргөжө болсам көөр дөөн ч
чорукка өргүтүр укугуа тавары
кан шак ол кайгымычты чаа
кижи мынд уелдере бозу дегере
өүрүшкү бооп чырып келир тур
лаан.

Менде ооң сөстөрү кезааде-ле чоңган демир кескиндилериниң сөөгү көчүгүт-даа мыкшаң кылкынаарын сагындырып кээр чүве.

Шак ол сөстөрдөн көчүгү урай теңер чоңуп кылып каан шының хеври кайгамчыктыг бөдүнү тып-тын кээр турган.

Эрес хөгүгү чорук оок мөзүдүнүң алыс шынары бол турган, ыңчал-даа ол кээржениң олчараагак эрес хөгүгү эвес, харын ол чорук болза, бөдүнүң чааыттыгнан херезге чейилгаш чок бугүздүгүң чүгеле мындыг кижиге, дегелей-биле бодунуң харылаазын бүтү тазалыг болгаш ханкызы-биле билү база дегелейни уш-үдүрүмүңде бөдүнүң ролун, ол уш-үдүрүм чоруктуң дайзыны болур ролун түмүлүг чедир билчип апкан чүгеле мындыг кижиге кол шынар бооп шыгаалар Ленинниң

зинишкинге чедир тонмес-баты
аяннарлыг, язым-бүрү демдектерд
кылдыр адап шыдаар, мычаарга ш
ыл «гм-гм» дигилээри нургулайы
да-ла амдыралдын кедергей мун
лай талаларын эки билир, конч
угаангыр сагынгыр-ла кизи эскер
болур жазок мерген шоодуг бол
даар кизи чүпө

Чамдыкта, оң оң ора-орунуну чагымта-сеткилчил оң сөргөлдөнү көргүзүп турар. Ленин шыдыраада-да ойнама. «Көстөмүн төтүзү» көр көр бергенде да бир дөмөй хандыкшыдагы бооп билр, ажи-би ле ша-кыдак маргажы боуар, бал-ды сырткыкыттал орап Карпинуи, Мүрүчү зүктүн үнү даяил каа-а-

Револуостуг ажил-чорудулгага бол-
гаш улам-ла калбарып турган тамы-
жыгларга хандыкнш, бистер
ажылга аажок сиңийкениистен
вскресне школалар аяктайтнар
йи чедип келгенин эскербэн бис
(1893 чылдын дугайында чугаа бо-
луп турар—ред.). Айдымышын ху-
нук четийпейн манал турдуус,
адак сөөлүндө ол хун-даа келген.
Бир угаа куштуп културлуп албан
чери база болуп, ычангаш арыг
тарзаны хөлүсөдөн ылгаар шиш-
ниш, база бир кижини эскер-би-
ле таныштырар механизм болуп тур-
ган ол шкколаг шуптуус чангыз-
ысыкча чедир бүртүккөдөй алганыз-
ыс билдингир болбайн аан, ааа ындыг-
ла налбак зөөс-даа бол, тамыжылга-
лар четкизиниң быжыг өрүүшүнү
болдуган. Ол-ла уеда биске болгум
үргүлчү кичээлдэринге белетни-
ткнп турган, биске болгумер тур-
гулаан-даа бөөр, ычанмыкче олар-
ны билбээн мен, оларнык дугайын
айтыр-ыкча нербоз мен. Питерниң
кузү дүшкени билек-ле бугу тала-
лардан интеллигенция сүктүп чедип
келген, ычангаш угаан ажилы
шалпын хаймыга берген. Көсте биле
(ажылчын И. Ф. Костякин дуга-
йында чугаа болуп турар—ред.) бис-
тер бугу таладан аттыгып келген
шалпын амыдыралдан чүнүк-даа
уужурум аңаа-ла билбей турдуус.
Болу элээн амылдакчылар-биле ха-
рылзаалыг турган хире база Нева
ындаыга болгум ажилын үргүлчү
чорударын күзээн интеллигенция-
биле харылзаалыг, Нева заставазы-
нык ындаыга чурттай берген Н. деп
адаклар ажилчын чаа тамыжыыс
(В. А. Шелгунов — ред.) болгумун
организастан. Кичээлдер чорудар
чөр эң-не таарымчалыг болгаш еске
кижи чок турган икээ өрзалм бол-
ган. Болгум 6 кижиден, 7-гизи лек-
тордан тургустунган, ычангаш
Маркстың политиктиг экономиказы-
нык талазы-биле кичээлдер эгелээн.
Лектор (лектору Владимир Ильич
Ленин турган—ред.) биске дадагал-
заар ийикке эзы маргырарын кү-
зээз чорукту үргүлчү өскүзөөрим.

Бо хүннєрдє

Тыва областың ном үндүрүсү чери В. И. Ленинниң төртүтүнгенде бээр 90 чак болгон оюн таварыштыр тыва дыл кырында улуг баштыңынын дугайында чаа номнары номчулукка баралгайлар.

Бу хүнерле областың ном үндүрүсү чери пролетарияттың кайгамчык чогаалчы А. М. Горькийниң «В. И. Ленин» деп расказын тускый ном кылдыр белеккен турар. Ону шүдүкчү Ю. Кюезгеш тыва дылче оңурулган. Оон ийи В. И. Ленинниң «Чугалаар болгаш чүдүр» деп ажыяын тыва паралагга белеккен турар. Ону болг авторлар оңурулган. Ында улуг баштыңынын соолгу чылдарда чугалаан чугаалары болгаш бижен чүдүдери кирген. Оа ышкыш Л. Фотисазың «Ленинниң амыдыралында» Д. Боич-Брувичниң «Бистин Ильявичы» деп номнарын база удавас паралагга кирир. «Ленинниң амыдыралында» деп номдан кайгамчык, улуг угаанын, озагай кижини ажал-амыдыралынын дугайында чаа содун чүдүдери номчулукка билип алыр. Ында В. И. Ленинниң соолгу хүнүнө чедир ажал-амыдыралын тодазы-биле бижил көргүскен. «Бистин Ильявичы» деп ном колдуунда-да бичия урууларга Ленинниң дугайын бижен номчулгас болур.

М. ГОРЬКИЙ.

В. И. ЛЕНИН

(В. И. Ленин дугайында сактыышкыннардан үзүндү).

Узугуң ак-сөткылдиг баштыңчылары бузуу чорук—кижи күч чедер арткачк аар-берге. Ынчаарта Ленинниң баштаан революциясына удузуньшиккыны безин конгуч казбак болгаш күчүлүг кылдыр организаастан турган-ла болтай. «Шивизацияны» жогүлдөи-биле мергештир—кижиңи амы-тымынны үнөш киле-ле куудулап турар, ол дугайында амгы үнөң Европаныда кижилерни кыдымырның техниказын жогүлдөи болгаш ол херети конгуч аяныгы кылып турары маргаш чок хереси бооп турар дөрзин ош-биле катый кичэңтей-

Нычазар арын-иүүнүн ак-сепкил-бизе согөлп көрүрмө: ниити Европанын дөрт чыл уламчылаан бужар-чүдө өзүртүшкүнүнү дүгүтүздө миллион-миллион кыргып, кылдып каан кижилерин көзгөргөдөн туркуз, харын аар шап ак бразок бөк дайынын «бүрүн тишелеге» чедир улам-улам өскүдүн турганын сондо, орус революция ханга көксөс дээр дугайында чачуурун-дундан ытлас «моралистерия» (Чаяга аакы-чяныч сагыктылары-ныч) арын чазор чорун кедергей бразок зөс чөс бө, бая олзын озуу калыч чир эңиг-таарымчалыг дед бодар силер! Ак културтун «натиялар» чылча шалгырып каан, кооздуратырган, черкышп чар чыдар апарган, а кизи төрөткөтөнни ниити чаркынчыг мутузай тишп үнгө: мугул чоруктуу черк мон-чары кижилерин бөгүтө дээр боостаталарына чыгал-ын.

Ити чүгө бодунун билиринчи деңи-лиге чедир куудалыр зөс, харын база озу бодунун будунун азданче чапал агаш, «хун бурунун анаа-ла амчыралы» деп адап кааны шун-мынды чыппынчак, хораннап каан малгаше узур каалырын орада-кыр чүткүз кижилерин шунтузун да бар.

Мен мынды барымдааны бужар-зыннып сактып чорун мел: 19 чыл да, Петербуртка, «көдөңчө ядыны ларыныч» сьездиз болган чүөс Россиянын Согу чүк губерниялар-рыдан элзи ка мун таарачына анаа чылгып келген, олзанын ку-хирези Романовтарын кышкы өр-дүшуга чыттырып каан турган Сьезд доосту берген сондо, ол ки-жилер чангыла бергенде көргө-ордунуц яныа деспотизмин шун-тузун, харын мырнай өзгөртмөне албек ил үнелгиз сепр, саксон бол-гаш Чөөн чүк доңгарларын база ду-не галз сипкелер оңдотулган.

Ленин каржы-дерзин деп дыка хей бижип-даа, чутаалап-даа кел-

A black and white photograph of a man, likely a chess player, leaning over a table. He is wearing a dark coat and a cap. He is looking down at a chessboard and pieces on the table. There are books and papers on the table.

Ужурдуна кылбаан болган—ордунун арыглангын черлери үрөлбөөн, суг дамчыдар херекселери ачылбаан турар болган. Чок, шак ол дуржак-тайнышкын болза, чараш адилделерин уруп-таласкар, бузартадыскар күзүлдиг демдээ болган. Ийн революцияларынч болгаш дайынныч дүргүзүнд мен кижилеринч шымынг чараш-чаагайны үргөздү, чакымдар, көчүлээр, бузартадыр дээр хөөнүгү карангы бүдүдүк. өкжөргөк чүткүлүн чүс-даа кылап көргөн мен.

«Кудейин адыларынын» ишты аазымы мээр тараачынынары чигизип мээр азынынынын чыдаагыны-биле хөөредип чигежген деп бо-
даваза чоктур, чок, чараш хаа-
гайны бужартадыксыар азыгыны
күзөл интеллигенцияны чамлык
бюдуктеринде, чийез, оларнык бот-
тары-ла Россияда чок болгонда,
мында ам ки чү-даа чок деп
болуп турар даштыкыы ойлчаныр-
нык чамдыктарында база-ла бар
дээрин мен билдир мен.

Эд тергичи чараш эт-септи үркө-
сөө коралды күзөл-биле кайтамчы-
тыг магалды чагай кижини кын-
дыг тү-даа болза ызырыла бакта-
чарс ыражок чүткүл каймыз-да
чангыс үндөингир бооп турар. Кай-

Владимир Ленин болза, кижилер-
ни чаңчыгып калган амыдыралы-
биле чурттаарына, оод мурнунда
ону кым-да-шак ынчар кылгып
кыбас турганы деп, шак ынчар оод
шаптыктап каан кижил болган.

Анаа делегейин буржуазиязы-
нык көөр хөинү чогу туюлунга ке-
дир көсүк болтам бужар күдө-би-
ле тодгары бооп турар, оод хам-
чытык чок бычактары чер болган-
да-ла көгөрөннөп чынап турар. Бу-
гу чурттарына пролетариядерини
сөрүк кирикчизи болган баштын-
чызы—Владимир Ленин делегейин
буржуазиязыны кайы хире улуг
болтам коргунуч кылдыр көстү-
рүп, анаа-ла бодун ап көөрге бо-
жар чүдөк, шак ол көөр хөөн чөк

чүгүнү тоодан башта амьдаралды,
туруп бузар-бак талаалары оң кан-
чаар-даа ажак көрү хөндү чогуу
мен магадан чораян мен, бөдүнүң
кылган-на чүве бүгүдөзиге оон
мөөнөтүрү аныксыг эрес-кежээни
мен чагайзынып көрүп чораян мен.
Оң кижи шыдажар аргажак ажы-
ишчинин мен кайгап чораян мен.
Оон шымчээшкенини авазынч.
Чораян, мынаарга ында-хааа,
ыңчалдаа күштүү имвээшкени
оң база-да сөзү эвөш, утказы де-
лам чугаалары-биле бурун дүгүлү
кээр турган. Ол душта моолзумаар
хевирлгн шырайында нүгүлө бол-
ган амьдаралдым мунгадалымду
уруг могаг-шылг чок демиселчинч
еткүт чидиг карактары ойнал, чай-
нап турар, кмирер берген, шиме
кагылап, котулап-дотарайн хулуу-
зүрөй каап, килешеп, кылаңага-
лап, чайнап турган. Шап ол ка-
рактарыны чайнаашыны оон чу-
гаазын улам-на ол чип кээр болган
тоо бөдүнүтүр.

Чамдыкта, оң оң ора-орунуну чагымта-сеткилчил оң сөргөлдөнү көргүзүп турар. Ленин шыдыраада-да ойнама. «Көстөмүн төтүзү» көр көр бергенде да бир дөмөй хандыкшыдагы бооп билр, ажи-би ле ша-кыдак маргажы боуар, бал-ды сырткыкыттал орап Карпинуи, Мүрүчү зүктүн үнү даяил каа-а-

ЭРТКЕН ДЫШТАНЫЛГА ХҮНҮНДЕ

☆ ☆

ИЙН ХООРАЙНЫҢ СТУДЕНТИЛЕРИНИҢ

МАРГЫЛДААЗЫ

☆ ☆

Х О К К Е Й

Абаканнын педагогика институту-
нун экинчи курсундагы "Башталгыч"
кырга баштай кызылчылар

TC-00067.